

The Use of the Polygraph in Assessing, Treating and Supervising Sex Offenders

Ruud Bullens*

D.T. WILCOX (ed.) (2009). West Sussex: John Wiley & Sons, Ltd.

De polygraaf of leugendetector is in Nederland vooralsnog controversieel. Met behulp van zo'n apparaat kunnen veranderingen in fysiologische signalen (ademhaling, hartslag en bloeddruk) worden waargenomen, die op leugenachtigheid van een persoon zouden duiden. MERCKELBACH (2002) en MEIJER & MERCKELBACH (2008) tonen zich weinig enthousiast over het feit dat twijfelachtige versies van leugendetectie, zoals de controle vragen techniek (CVT) en *integrity testing*, kritiekloos vanuit de Verenigde Staten naar Nederland komen overwaaien. Bij CVT worden delictgerelateerde controlevragen geformuleerd, die óók stress kunnen veroorzaken wat tot vals positieven kan leiden, terwijl de foutenmarges bij *integrity testing* zelfs tot in de tientallen procenten kunnen oplopen. De Schuldige Kennis Test (SKT), een andere polygraaftechniek, steekt hier in positieve zin bij af: met behulp van metingen van het autonome zenuwstelsel wordt nagegaan of een verdachte over 'intieme informatie' beschikt met betrekking tot het gepleegde misdrijf. Hiermee is ook het belangrijkste toepassingsgebied van polygrafie genoemd: het gaat doorgaans om *verdachten* van een delict *voorafgaand* aan de rechtszitting, of om personen te testen op hun integriteit, voordat ze worden aangenomen voor een nieuwe baan. Een relatief nieuw toepassingsgebied dat met name in de VS en Engeland steeds populairder wordt, is leugendetectie bij zedenplegers die al in behandeling zijn. Dit impliceert toepassing van polygrafie *na* veroordeling. Het doel is dan om vast te stellen in hoeverre de behandeling is gevorderd, of zedenplegers bijvoorbeeld nog seksueel deviante fantasieën hebben met betrekking tot kinderen, etc. MERCKELBACH noemt echter ook deze variant kwetsief, omdat – in tegenstelling tot wat wordt beweerd: zedenplegers zouden opener en eerlijker worden waardoor recidivegevaar zou verminderen – deze variant nog het meest op voornoemde *integrity testing* lijkt. Vanwege de inherent daaraan gekoppelde grote foutenmarges zou in het geval van gevaarlijke zedendelinquenten een onterecht gevoel van veiligheid kunnen ontstaan, of zouden minder gevaarlijke zedenplegers ten onrechte langer kunnen worden vastgehouden en/of behandeld. MEIJER & MERCKELBACH (2006) formuleren bij een artikel over dit onderwerp dan ook een zeer stellig overkomende titel: '*De leugendetector bij zedendelinquenten: niet doen!*' Met al deze *caveats* in het achterhoofd zal de inhoud van WILCOX *et al.*'s boek worden besproken.

Wat het toepassingsgebied ervan betreft, zijn WILCOX *et al.* duidelijk: dit boek is bedoeld voor professionals die polygrafie willen toepassen bij veroordeelde ('*post conviction*') zedenplegers. Belangrijke vragen daarbij luiden: hoe hen te diagnosticeren, te behandelen en te superviseren. Dit impliceert dat dit boek niet voor toepassing van de polygraaf voor *verdachten* is geschreven (en onderhavige vorm van polygrafie daarom ook *geen* functie binnen de rechtszaal zal krijgen).

Hoofdstuk 2 vormt een beschrijving van het klinisch gebruik van de polygraaf. WHIT-TIGHAM geeft daarbij allereerst een beschrijving van de doelgroep: hoe ziet de populatie

* Werkzaam bij Forensisch Psychiatrische Polikliniek De Waag te Amsterdam (senior consultant/ behandelaar) en directeur Diagnostisch Expertise Centrum (DEC) te Amsterdam.

van zedenplegers er nu eigenlijk uit; wie zijn er gevaarlijk en wie niet? Op welke wijze kan *monitoring* van ex-veroordeelden worden vormgegeven, nadat ze in de maatschappij zijn teruggekeerd? Wie wordt er na straf/behandeling nog steeds als recidivegevaarlijk gezien, en in welke mate? Om op al deze vragen meer zicht te krijgen, moeten de volgende drie aspecten worden onderzocht: Seksuele Geschiedenis (SG), *maintenance* en *monitoring* (MM) en Specifieke Kwesties (SK). De SG houdt zich bezig met *alle* seksuele (delict-) ervaringen van de zedenpleger, voorafgaand aan diens veroordeling. Dit vindt plaats tussen de drie en zes maanden na de start van de behandeling, waarbij het hoofdaccent ligt op het vaststellen van de mate van seksuele deviatie. MM houdt in dat wordt gekeken naar de mate van medewerking van de zedenpleger aan het behandelprogramma (met aandacht voor terugvalpreventie en risicomanagement, en de mate waarin iemand zich aan de regels vanuit het toezicht houdt). SK, tot slot, is bedoeld voor het in kaart brengen van specifieke behandelbehoeften, dan wel van relevante gebeurtenissen in het leven van de zedenpleger (in verleden en heden). Volgens de auteur levert dit in de regel de onthulling van *meerdere* slachtoffers, met daarbij ook *meerdere* nieuwe feiten op. Het belangrijkste voordeel daarvan is dat duidelijker zicht wordt verkregen op het daadwerkelijke gevaar dat iemand vormt: personen die enkel op basis van feitelijke aangiften en/of zelfbeoordelinglijsten worden gescreend op het gevaar dat ze voor de maatschappij vormen, kunnen via polygrafische procedures beter worden doorgelicht. Het voordeel daarvan is (krachtens het *Risk-Need* model; ANDREWS & BONTA; 1995) dat de behandelbehoeften van de zedenplegers fijnmaziger kunnen aansluiten bij hun recidiverisico. Onderbouwing voor deze stelling wordt gevonden in de meta-analyses van HANSON & MORTON-BOURGOIN (2005), die vaststelden dat 'elke seksueel deviante interesse' en 'seksuele preoccupatie' twee van de belangrijkste voorspellers voor seksuele recidive vormen. Al met al kan polygrafie een belangrijke bijdrage leveren bij het vaststellen van dergelijke voorspellers, aldus WHITTIGHAM.

In hoofdstuk 3 gaan WILCOX en MADSEN dieper in op de belangrijkste verschillen die er bestaan tussen toepassing van polygrafie vóór en na veroordeling. De kern daarvan is dat polygrafie binnen een behandelsetting niet zozeer moet worden beschouwd als een *test*, maar eerder als een behandelmeetinstrument, dat in samenhang met andere meetinstrumenten, zoveel mogelijk informatie over *deze* zedenpleger kan genereren. De auteurs benadrukken dat daarbij natuurlijk allerlei fouten kunnen worden gemaakt. Zij pleiten er dan ook voor om de grootst mogelijke zorgvuldigheid te betrachten bij een zo gestandaardiseerd mogelijke uitvoering van een polygraafsessie.

In hoofdstuk 4 wordt door MADSEN en WILCOX dit laatste, dat wil zeggen: zorgvuldigheid van meten, nader beschouwd, onder meer door op het nut c.q. waarde van vragenlijst-studies in te gaan, op het effect van *bogus pipeline* methodieken (waarbij respondenten worden 'gefopt' met een *zogenaaamde* polygraaf), op echte en valse bekentenissen, maar ook op alle eisen van zorgvuldigheid, waaraan het werken met de polygraaf moet voldoen. Hoewel het leveren van 'empirisch bewijs' voor de effectiviteit van de polygraaf nog in de kinderschoenen staat, is er al wel een enkele veelbelovende studie die een grote mate van zorgvuldigheid aantoont (GRUBIN & MADSEN, 2006). Een complicatie bij dergelijk onderzoek is wel dat de steekproeven vaak nog klein zijn, er controlegroepen ontbreken, en er ook gebruik wordt gemaakt van *non-offender* groepen.

In hoofdstuk 5 van SOSNOWSKI & WILCOX worden de basisprincipes van het werken met de polygraaf besproken. Alle *do's* and *don'ts* komen daarbij uitvoerig aan bod. Ook in dit hoofdstuk wordt kritisch ingegaan op wat er allemaal mis kan gaan bij onoordeelkundig gebruik van de polygraaf. Andermaal wordt het belang van het onderscheid tussen gebruik

vóór en na een veroordeling benadrukt. In dit boek gaat het nadrukkelijk om het nemen van verantwoordelijkheid voor *alle eerder gepleegde zedendelicten*.

In hoofdstuk 6 volgen enige *casestudies* die de inhoud van de voorgaande hoofdstukken adstrueren. Zo wordt aan de hand van een aantal concrete gevalsbeschrijvingen duidelijk gemaakt hoe de polygraaf op verantwoorde manier bij zedendelinquenten *kan* worden toegepast.

In hoofdstuk 7 volgt een Nederlands/Vlaamse bijdrage van BUSCHMAN & BOGAERTS. Zij beschrijven een tweetal wetenschappelijke studies bij internet plegers (i.e. *hands off delicten*). Hun conclusie luidt dat er op basis van het gebruik van de polygraaf een grote mate van *onderrapportage* blijkt voor wat betreft eerder door deze doelgroep gepleegde *hands on delicten*. Op basis van hun onderzoeksresultaten dringt de vraag zich op in hoeverre kinderpornodownloaders alleen maar bezig zijn geweest met 'onschuldig internetten'.

Hoofdstuk 8 (GANNON, BEECH & WARD) gaat in op *polygraaf* en *risicotaxatie*. Daarbij wordt gebruik gemaakt van een 'etiologische risicomodel' (BEECH & WARD). De auteurs willen in hun bijdrage vooral benadrukken hoe belangrijk een correcte inschatting van het risico is, in verband met een daarop zo zorgvuldig mogelijk afgestemde behandeling en *monitoring*.

In hoofdstuk 9 wordt door MADSEN – evenals in hoofdstuk 4 – nogmaals ingegaan op de noodzaak van zorgvuldigheid/accuratesse bij het toepassen van polygrafie bij de behandeling en *monitoring* van zedendelinquenten. Hij borduurt hierbij voort op de inzichten van het voorgaande hoofdstuk: *polygraaf* en *risicotaxatie*.

De laatste vijf hoofdstukken verschaffen enige *additionele* informatie over het gebruik van polygrafie. Zo wordt er een kritisch hoofdstuk (10) gewijd aan het gebruik van de polygraaf in de Verenigde Staten ('*Trends and Controversies*'), gaat hoofdstuk 11 in op *andere* doeleinden die kunnen worden ingezet bij gebruik van de polygraaf, terwijl hoofdstuk 12 specifiek ingaat op de toepassing van *interviewtechnieken* bij de polygraaf.

De laatste twee hoofdstukken (13 en 14) behandelen alternatieve technologieën om mogelijke misleiding in kaart te brengen (waaronder *fMRI-scans*) en, tot slot, hoe het in kaart brengen van seksueel deviante interesses op een forensisch verantwoorde wijze kan geschieden.

Geconcludeerd kan worden dat het om een inhoudelijk 'rijk' en toegankelijk geschreven boek gaat over toepassing van polygrafie bij veroordeelde zedendelinquenten. Helder wordt dat de auteurs enthousiast zijn over de mogelijkheden van deze techniek voor deze doelgroep, maar dat zij tegelijkertijd niet schromen om ook valkuilen/onmogelijkheden voor het voetlicht te brengen. Een voorbeeld van hun kritische stellingname is dat zij het betreuren dat polygrafie zich thans nog teveel richt op zedenplegers met hoge seksuele deviatie (i.e. 'specialisten'). Dit verhoogt echter wel de kans dat daardoor gevaarlijke antisociale zedenplegers worden gemist (i.e. 'generalisten'). Deze kritische opstelling zorgt er mede voor dat dit boek evenwichtig is opgebouwd en kan worden beschouwd als een standaardwerk, waarin de huidige *state of art* op dit gebied zorgvuldig in kaart is gebracht. Gelet op de eerder genoemde bedenkingen die er in de wetenschappelijke wereld óók bestaan *tegen* het gebruik van de polygraaf, is de toegevoegde waarde van dit boek vooral gelegen in het feit dat het een bijdrage aan het wetenschappelijk *discours* kan leveren. Alleen al om die reden is dit boek een absolute aanrader!

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

ANDREWS, D. A. & BONTA, J. (1995). *The Level of Service Inventory – Revised*. Toronto: Multi-Health Systems.

- BEECH, A.R. & WARD, T. (2004). The integration of etiology and risk in sex offenders: A theoretical model. *Aggression and Violent Behavior*, 10, 31-63.
- HANSON, R.K. & MORTON-BOURGON, K. (2005). *Predictors of sexual recidivism: Un updated meta-analysis*. Public Safety and Emergency Preparedness, Public Works and Government Services, Canada.
- GRUBIN, D. & MADSEN, L. (2006). The utility and accuracy of post-conviction polygraph testing with sex offenders. *British Journal of Psychiatry*, 188, 479-483.
- MERCKELBACH (2002). 'Jokken met een rooie kop': De stille opmars van de leugendetector. *Skepter*, 15, 14-17.
- MEIJER, E.H. & MERCKELBACH H.L.G.J. (2006). De leugendetector bij zedendelinquenten: niet doen! *Nederlands Juristenblad*, 2, 79-84.
- MEIJER, E.H. & MERCKELBACH H.L.G.J. (2008). Leugendetectie: oude waarheden en nieuwe technologie. *Justitiële verkenningen*, 34, 42-53.